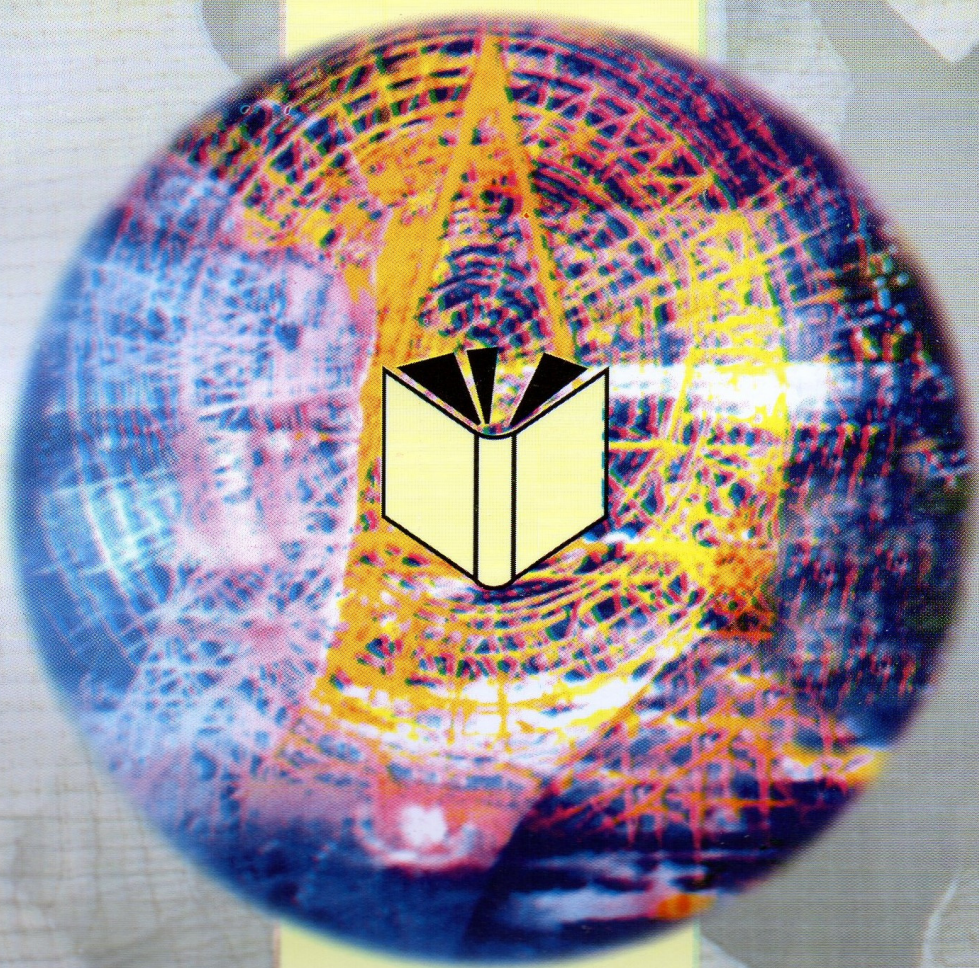

СОВРЕМЕННОСТЬ

5

СОВРЕМЕНОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

2004

Год. 52, број 5 (декември)

Издавачки совет:

д-р Димитар Бошков (претседател),
Светлана Христова-Јоџиќ, Евтим Манев,
д-р Науме Радически, д-р Георги Сталев,
д-р Васил Тоциновски и Радован П.Цветковски

Редакција:

м-р Методи Манев, м-р Виолета Мартиновска и
д-р Васил Тоциновски (главен и одговорен уредник)

Ликовно-графичко уредување:

Илија Богоевски

Лектор:

Верица Тоциновска

Компјутерска подготовка и печат:

Академски печат, Скопје

Списанието излегува петпати годишно со материјална поддршка од Министерството за култура на Република Македонија
Материјалите до еден авторски табак, се доставуваат на дискета и печатен текст на македониан тајмс 12, не се рецензираат и не се враќаат.
Адреса: Списание "Современост", Скопје,
ул. Франклин Рузвелт 8, пош. фах 221.
Чек с/ка 300000001185473,
Даночен број 4030988132811
Комерцијална банка а.д. Скопје
Годишната претплата изнесува 500 денари, за странство 40 евра.

СОДРЖИНА

Петре БАКЕВСКИ ТЕМЕЛ	7
Паскал ГИЛЕВСКИ ОСТРОВ ВО ПЕКОЛОТ	20
Радован П. ЦВЕТКОВСКИ ВО ДЛАНКАТА НА ЈАТОТО	27
Стојан КОЧОВ ПЕСНО ПРОНАЈДИ ЈА МОЈАТА МАЈКА	32
Никола АЛТИЕВ НЕ ТЕ ИЗМИСЛИВ ЈАС	37
Александра ПОПВАСИЛЕВА ДОМАШНИТЕ ЖИВОТНИ ИЗВОР ЗА ОПСТАНОК И ВО ФАНТАЗИЈАТА НА ОБИЧНИОТ ЧОВЕК	44
Мирослав КОУБА БЕЛОРУСКИТЕ МОТИВИ ВО ЈУЖНОСЛОВЕНСКАТА ПРЕРОДБА	61
Александар ИЛИЕВСКИ ОКОЛУ ПРАШАЊЕТО ЗА БУКВАРОТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	68
Марјан ПАТЛИЦАНКОВСКИ МИТОЛОШКО-ФАНАСТИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ ВО “ТВРДОГЛАВИ” И “МИРАКУЛИ НА ГРОЗОМОРАТА” ОД СЛАВКО ЈАНЕВСКИ	72
Ранко МЛАДЕНОВСКИ НАРАТИВНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО РОМАНОТ “ПРОРОКОТ ОД ДИСКАНТРИЈА” ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ	79
Иван ИВАНОВСКИ ГОСТУВАЊАТА КАКО МОСТОВИ НА ЗБЛИЖУВАЊЕ	89
ИСЧЕКОРУВАЊА	
Перица САРЏОСКИ КАРПА ЖИВА	104
Мило ЈУЗМЕСКИ СТО ГОДИНИ КОПНЕЖ	106
ПРИОПШТУВАЊА	
Страници за списанието “Градина” Ниш, Србија и Црна Гора	
Добривоје ЈЕВТИЌ ОКО И ХОРИЗОНТ	112
Бојан ЈОВАНОВИЌ СЛЕГУВАМ КАЈ БРЕГОТ	113

Велимир КОСТОВ НОЌТА СИ ОДИ ПО СВОЈОТ ПАТ	115
Горан СТАНКОВИЌ БАЛКАНСКА ПРИКАЗНА	117
Звонко КАРАНОВИЌ ТРИПТИХ ЗА ОСАМЕНИТЕ ДЕВОЈКИ	119
Зоран ПЕШИЌ СИГМА ПАТУВАЊЕ НА ФОРМАТА	123
Тихомир НЕШИЌ ЗАДУЖБИНА НА ВЕТРИЛО	127
Саша ХАЏИ ТАНЧИЌ ТАЛОГ	130
Драган Ј. РИСТИЌ ДЕТСКИ ПОДАРОК	133
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД	
Гане ТОДОРОВСКИ ГРСКИ СОЗНАЊБИ ЗА МАКЕДОНСКИОТ ИНТЕЛЕКТУАЛЕЦ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ	134
Виолета МАРТИНОВСКА НЕИСЦРПНАТА УБАВИНА НА СРЕДНОВЕКОВНАТА КНИЖЕВНОСТ	141
Славчо КОВИЛОСКИ ТРАЈНИ ПОРАКИ ЗА ГЕНЕРАЦИИТЕ ШТО ДООЃААТ	144
Ранко МЛАДЕНОСКИ НЕСЛУЧАЈНА КРИТИКА ЗА НЕСЛУЧАЕН АВТОР	148
Гане ТОДОРОВСКИ ПРОШИРЕНИ БЕЛЕТРИСТИЧКИ ВИДУВАЊА НА МАКЕДОНСКИОТ АКТУЕЛЕН МИГ	150
Борис АПОСТОЛОВ УБАВИНАТА НА ЦРНИЛАТА	155
Славчо КОВИЛОСКИ ПАТУВАЊЕ ДО БЕСКРАЈОТ	159
Христо ПЕТРЕСКИ КНИГА - МАНИФЕСТ ЗА ГРУБАВИНИТЕ НА ЖИВОТОТ	161
Радован П. ЦВЕТКОВСКИ РОМАН СО УБЕДЛИВА И АКТУЕЛНА СОДРЖИНА	163
Душко ЦАЦКОВ НАДЕЖНО ДЕБИ	169
Александар КИРКОВСКИ ТЕЖИНАТА НА ЧОВЕЧКОТО ТРЕПЕРЕЊЕ	172

Ранко МЛАДЕНОВСКИ

НАРАТИВНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО РОМАНОТ „ПРОРОКОТ ОД ДИСКАНТРИЈА“ ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ (вѝтор дел)

1.5.2. Демистификација на евангелските чуда

Станува збор, всушност, за наративна постапка во романот којашто може да се детерминира како демистификација на чудата што ги прави Исус Христос во новозаветните евангелија. Таму, во евангелијата, чудата на Исус се под превезот на мистичноста, на не-обичноста, на тајната до која не може да допре човековиот ум и разум. Тие чуда, впрочем, и ја имаат функцијата да ја потврдат, да ја покажат и да ја докажат безграничната сила, непоимливата моќ Божја. Човекот е поставен пред тајни (мистерии) кои не може да ги декодира. Неговиот избор е сведен на тоа да ги прифати тие чуда како такви или да ги отфрли, да верува или да не верува во нив. Тој, човекот, не може да направи ништо во врска со тие чуда (човековата предикативност во таа смисла е сведена на нула, тој не смее ни да помисли да ја земе функцијата на субјект) и е доведен во состојба на крајна пасивност. Од таквата латентна состојба човекот (ако има амбиција и интенција да стане субјект) може да се извлече единствено ако успее на некој начин да ги декодира, да ги дешифрира, да ги растајни, да ги демистифицира чудата на Исус со својот разум. Таа неопходна демистификација на Исусовите чуда е извршена во „Пророкот од Дискантрија“. Постапката на

демистификација на чудата во романот е во функција да ја испровоцира предикативноста (дејствителноста) на инфериорната страна (народот) кој се соочува со мистичноста (тајноста) на сидот (неантропоморфен лик во функција на реноминацијата). Човекот ќе стане субјект (и актант - дејствувач, а не само карактер - лик) во оној момент кога ќе почне да ги демистифицира чудата Исусови. Народот (македонски) ќе стане субјект (и актант, а не само лик) тогаш кога ќе почне да го демистифицира (растајнува, разоткрива) „*sidoi i iio znači ime*“.¹ Демистификацијата на сидот подразбира и демистификација на проблемот со името, проблемот со идентитетот.²

¹ ПД, стр. 109.

² Потсетуваме на фактот дека сидот во „Пророкот од Дискантрија“, како неантропоморфен лик, добива митски димензии. Приказните за него се толку испреплетени со мистичност, што тие стануваат митови на еден народ. Бидејќи сидот е симбол (знак) за името (или безименоста - преименувањето), тоа имплицира дека и проблемот со името (со идентитетот на еден народ) станува мит. Митот престанува да биде тоа (мит) тогаш кога ќе се растајнат сите негови елементи. Тогаш тој станува обична приказна. Проблемот со името (со идентитетот) ќе престане да биде тоа (проблем) тогаш кога ќе се растајнат (демистифицираат) сите негови елементи. Тогаш тој (проблемот со името) станува обична приказна за себе, за проблемот со името. Тогаш веќе ќе го нема проблемот со името, односно народот ќе ја достигне точката на идентитетот.

Суштината на неопходноста да се демистифицира сидот (проблемот со името) би можела да се бара и во постоечките историски факти (кои со текот на вековите се трансформирале во приказни - митови) за славното минато на името - идентитетот Македонец, Македонија. „*Ретко кој овде знае по нешто за своето минато*“ - резигнирано потврдува Василиј на почетокот на нарацијата.³ Демистификацијата на актуелниот (сегашниот) проблем со името е изводлива (и оправдана) само со помош на историскиот инструментариум, со демистификација (знаење, познавање, распознавање) на „своето минато“. Идентификацијата на своето минатото подразбира идентификација на сопствениот идентитет. Митовите за минатото (генерирани со трансформација на историските факти) треба да се демистифицираат како што се демистифицираат чудата на Исус. Минатото лежи во сегашноста и во иднината. Сегашноста лежи во минатото и во иднината. Иднината лежи во минатото и во сегашноста. Овие временски категории во „Пророкот од Дискантрија“, како што веќе потенциравме, се испреплетуваат. Тогаш кога проблемот со името (со идентитетот) ќе се демистифицира и кога ќе стане вонвременска категорија, него едноставно ќе го снеса. Ќе стане ирелевантен.

2. СЕГАШНОСТА

Настани од последната деценија на 20 век ги полнат страниците на вториот дел од романот „Пророкот од Дискантрија“. Станува збор за времето по осамостојувањето на Македонија, за сите перипетии околу (не)признавањето на македонската држава. И во овој втор

дел од романот како конструктивни елементи на нарацијата се јавуваат неколку конфликти. Конфликтот со јужниот сосед (името - сидот), конфликтот меѓу сините и црвените (возот), стариот конфликт (сега во мошне поублажена форма) меѓу Василиј и Теофилакт и други. Како наративни сегменти, сепак, и натаму функционираат името (поточно реноминацијата⁴), сидот, угорницата, возот (синиот и црвениот) и бегањето (иселувањето) на многу Македонци од сопствената „безимена земја“.

2.1. Реноминација

Во врска со името (Македонија, Македонци), особеност на првиот дел на романот е обезименувањето, додека особеност на вториот дел на романот е преименувањето (реноминацијата). Сепак, меѓу овие две категории ставаме знак на еднаквост затоа што и преименувањето на еден народ претставува обезименување. Националното име е еден од најзначајните сегменти на човековиот идентитет и токму затоа каква и да е промена во неговата структура не може да значи ништо друго освен обезименување, губење на препознатливиот национален идентитет.

Корените на проблемот со името, според наративната структура на овој роман, се поставени во 10 век од страна на немакедонскиот Архиепископ Теофилакт. Во последната деценија на 20 век категоријата обезименување еволуира во преименување (реноминација) на Македонците и на Македонија. Сето тоа се прави под притисок на западно-европската дипломатија, онака како што обезименувањето во 10 век се вршело

³ ПД, стр. 7.

⁴ Терминот *реноминација* го употребуваме со значење преименување (менување на името, на идентитетот).

под притисок на византиското (ромејското) царство. Изменети се околностите и претендентите кон обезименувањето, но целта е иста - да се обезличи националниот идентитет на Македонецот. Станува збор, всушност за аналогна актантна структура во првиот и во вториот дел од романот во врска со овој наративен сегмент.

Актантниот модел во врска со реноминацијата во вториот дел од романот содржи и една апсурдна конструкција. Ако западноевропската дипломатија е субјект кој се стреми кон промена на името (објект) на еден народ и на една држава, тогаш тој народ, бидејќи не би се согласил да се промени неговото национално име, се јавува во актантната функција на противник. Но, покрај оваа предикативна функција, народот (како актант) под влијание (сугестија) на субјектот (западноевропската дипломатија) ја трансформира (на несакана) својата актантна функција и во актантниот модел од противник се претвора во помошник (за промена на својот национален идентитет). Западноевропската дипломатија, не сакајќи да го употребува името на државата (Македонија), ја користи синтагмата „this country“.⁵ Народот поставен во актантна функција на противник многу лесно и брзо ја прифаќа оваа игра на зборови и ја зема функцијата на помошник.⁶ Апсурдноста на ситуацијата

(да се бара од еден народ да го промени своето име) очигледно бара апсурдност во наративниот тек. Тоа е реализирано со промена на позицијата на народот од актантната куќичка на противник во актантната куќичка на помошник.

Се наметнува прашањето кој е вистинскиот мотив за ваквата гротескна трансформација на актантната функција и која е функцијата на ваквиот сегмент во наративната програма. Предикативноста на ваквата актантна трансформација ја содржи во себе категоријата автореноминација (себепреименување), односно самонегација или негирање на сопствениот национален идентитет. Ваквата дејствителност на народот како лик ја имплицира категоријата автодеструкција или самоуништување. Синдромот на самоуништување е атрубит (етикета, сема) кој му се припишува на народот. Историските факти од минатото на истиот тој народ ја потврдуваат ваквата етикета, односно ваквата негова особеност. Идентична предикативност народот манифестира и преку уништувањето на возот кој треба да биде поставен во функција на помошник за уривање на сидот, односно за враќање на името на македонскиот народ. Значи, во вториот дел од романот раскажувачката структура ја полни уште еден сегмент, а тоа е таканаречениот синдром на самоуништување илустриран со помош на веќе спомнатата категорија автореноминација, односно себепреименување.

⁵ „Секогаш кога ќе сџанеше збор за нашата земја или кога синџаксат на реченицата едносџавно вршишеше по нашето име, тџие, очигледно по договор, велеа или this country или your country за еднаш, боџ нека му илајти на едниот, да го уиотреби она the country of your minister кое беше врв на иронијата и дефинитивно не поитврување како најушџено сџадо овци кое еџе, можело да ириџаа дури и на еден министџер“ (ПД, стр. 136).

⁶ „Протџо нема да ми веруваџ колку брзо на-родотџ го научи и сџаџи... Веќе следниот ден...“

иочна да го изџовара овој чудовишен склој на два џуџи збора иџто џака лесно и неодоџоворно излезе од уџиџиџе на оние дваџца. Во следниџе денови, луџиџо дури не се поџздравуваа со вообџаџениџе поџзрави за добро уџиро или добар ден, џуку едносџавно си велеа 'Кај си бе, дис канџири?'. А оџиџоџзравуваџиџо редовно беше 'Еве сум бе, дис канџири!'... И џака, од ден на ден, ова дис канџири џолку се одомаџини иџто наскоро... уџорниџава сами си ја завикавме дисканџириџа“ (ПД, 137-138).

2.1.1. Дискантрија

Ефектот на реноминацијата е Дискантрија. Коренот на експликацијата (значи, зборуваме за површинското ниво) на ваквата реноминирана форма на националниот и државниот идентитет се содржи во англиската синтагма „this country“ чијашто семантика алудира на „оваа земја“. Станува збор, всушност, за „лингвистички трик“ на западноевропската дипломатија која, не сакајќи да го употребува името на државата Македонија, ја користи оваа синтагма и други слични на неа. Од ваквата синтагма (показна замена + именка) се раѓа новото име (реноминацијата) на државата Македонија во држава Дискантрија. Експлицитен е податокот во романот дека државата е примена во Организацијата на обединетите нации под името Дискантрија.⁷ Значи, во наративната програма на романот се јавуваат груби манифестации на автоцинизам (или автоиронија) проследен со комични (смешни!) структурални елементи кои алудираат на комичната ситуација која подразбира промена на име на една држава и на еден народ.

⁷ Излегувајќи сосема надвор од текстот на романот (или вршејќи груба дигресија), ќе го потенцираме историскиот факт дека Република Македонија е примена во Обединетите нации под привременото име „Поранешна Југословенска Република Македонија“, односно ПЈРМ, или FYROM, како што ја детерминираат западноевропските земји. Тоа значи дека земајќи ги предвид историските факти и гротескните (можеби и трагикомичните) конструкции во романот, може слободно да се стави знак на еднаквост меѓу Дискантрија и FYROM. Би можеле во тој контекст да ја изведеме импликацијата дека онолку колку што е цинична (иронична, саркастична) конструкцијата Дискантрија, толку (а можеби и повеќе) е таква смешната конструкција FYROM како ознака за една земја со своја историја и со свој идентитет.

Како што веќе потенциравме, народот чиј национален идентитет е доведен во прашање ја прифаќа играта и ја изведува конструкцијата Дискантрија како име за сопствената држава. Но, ваквата конструкција покрај семантиката од англиската синтагма (this country = оваа земја) имплицира и други, поинакви значења кои не само што се поклопуваат во контекстот на проблематиката на романот, туку и на особен начин ја напредуваат наративната програма. Станува збор, всушност, за полисемијата на префиксот (морфема, но и лексичка единица - лексема) „дис“ кој во контекст со „кантри“ (како име на една држава) имплицира сосема поинакви значења од значењето кое го елабориравме од површинското ниво (this country = оваа земја):

а) *дис*: Во сложени зборови значи двапати, двојно. Во контекст со „земја“ тоа изгледа вака: „двапати земја“, „двојна земја“. Наталошната имплицитивна транскрипција на синтагмите покажува дека станува збор за „земја која е двапати именувана“, односно „земја со двојно име“⁸ - Македонија и Дискантрија.⁹

б) *дис*: Во сложени зборови, како префикс, значи „не“. Во контекст со земја се добива конструкцијата „не - земја“. Значи, станува збор за „земја“ која ги губи сите атрибути (етикети, семи) на земја. Испразнето е нејзиното семантичко јадро кое експлицира или имплицира дека станува збор за земја со што таа земја (со значење на држава) се

⁸ Неизбежна е тука асоцијацијата (аналогичноста) со Богомилството - дуализмот што зазема мошне значајно место во наративната програма на романот „Пророкот од Дискантрија“.

⁹ Сите толкувања на значењето на префиксот „дис“ и на лексичката единица „Дис“ се дадени според Вујаклија (Милан Вујаклија, Лексикон страних речи и изрази, Просвета, Београд, 1991).

„обезземјува“ (се обездржавува) и станува „не - земја“ (=„не - држава“).

в) *дис*: Во сложени зборови, како префикс којшто со своето значење одговара на нашето „раз-“ и изразува разидување, раздвојување, спротивност воопшто. Во контекст со „земја“ („раз - земја“) имплицира земја на разидувања (во врска со името), раздвоена земја. Потенцираме дека „раздвоеноста“ е насочена кон проблемот со името (реноминација).

г) *Дис*: Староиталски бог на подземниот свет. Детерминацијата „бог на подземниот свет“ не значи ништо друго освен „ѓавол“ (сатана, демон итн.). Во контекст со „земја“ се добива синтагмата „ѓаволска земја“.¹⁰ Ѓаволското е знак за лошото, злото, а тоа би значело дека во романот имаме импликација дека станува збор за „лоша земја“, „зла земја“. Тука повторно се алудира на богомилскиот дуализам, односно на учењето дека сè што е на небото е божјо и добро, а сè што е на земјата е ѓаволско и лошо. Ѓаволско и лошо е што се променува името на една земја и на еден народ.

Во сите значења на „дис“ (и морфемата и лексемата) се согледува една негативна конотација. Најверојатната импликација (во овој контекст!) од сите значења на „дис“ во соседство со „кантри“ е дека обидот (и сите напори во таа насока) за промена на името на една земја и на еден народ е (се) ѓаволска работа, зло, негативна категорија. Импликациите, значи, од самиот ефект на реноминацијата (Дискантрија) се уште еден наративен сегмент кој во рамките на длабинското ниво ја надградува наративната програма.

¹⁰ Василиј на едно место во романот вели: „Дека работата со името беше сериозна и дека ѓаволот ја онегаше...“ (ПД, стр. 139).

2.2. Сидот - Бог и ѓавол

Сета предикативност во вториот дел од романот е предизвикана од и е насочена кон сидот. Овој неантропоморфен лик станува доминанта во вториот дел на „Пророкот од Дискантрија“.¹¹ Сидот станува симбол со полисемантичко јадро. Тој е и име, тој е и бог, тој е и ѓавол, тој е и татко - заштитник, но тој е и виновникот за сиромаштијата и за општата депресија на народот, тој е преокупација на секој жител на земјата. Сета енергија на народот е насочена кон сидот, кон постигнување на точката што значи повторно добивање име. Сидот е генеричкиот код за деструкцијата што се јавува како доминантно својство во романот. Сидот, несомнено, е реквизит (инструмент) со чија помош се гради целокупната наративна структура.

Воочлива е во романот една, пред сè функционална, но и мошне интересна раскажувачка постапка. Секој наративен сегмент е поставен во функција да ја дополнува целокупната наративна програма од една, но се јавува и меѓусебно надополнување на наративните сегменти меѓу себе од друга страна. Токму вакво надополнување имаме меѓу Богомилството (дуализмот) и дуалистичките атрибути на сидот.¹²

Сидот е Бог. Тој добива божји димензии и божја сила.¹³ Нему луѓето му

¹¹ „Зашто сè овде и ден денеска почнува и завршува со сидот. И мојата тата и моето помнење и, се чини, сити мој животи и живојот на сите околу мене“ (ПД, стр. 113).

¹² „Имаше, така да се изразам, некаква невојмлива сила кој сид, како да не го изградила човечка рака, туку самиот ѓаволски бог или црниот ѓавол...“ (ПД, стр. 127).

¹³ Потсетуваме на нашата теза дека сидот добива димензии на чудовиште, станува мит за народот.

се молат и веруваат во него.¹⁴ Ваквата функција сидот ја добива поради тоа што кај него отсуствуваат многу атрибути. Не се знае неговото потекло, не се знае како настанал, непозната е неговата структура, не се знае неговата слаба точка, има немерлива сила - сè се тоа елементи кои имплицираат божји карактер. Токму поради тоа, во свеста на народот сидот добива божји особини, тој станува Бог.¹⁵

Но, сидот истовремено е и ѓаволска творба. Веќе потенциравме дека тој често добива епитети од типот „темен“, „мрачен“. Во него е злото, затоа што тој е пречката, бариерата поради која народот не може да го поседува или да го врати сопствениот идентитет (името). Сидот има и една значајна дистинктивна ѓаволска особеност - тој генерира деструкција кај народот, сета енергија на безимениот народ е насочена кон уништување на сидот.

Значи, сидот има двоен карактер - тој е бог, но истовремено тој е и ѓавол. Ваквиот карактер на семантичкото јадро на сидот алутира секако на богот милското учење чија основа, како што видовме, е во дуализмот, односно во двојната опозитна структура на универзумот. На тој начин, овие два наративни сегмента - сидот и Богомилството - се надградуваат и се надополнуваат меѓу себе. Ист е случајот и со другите наративни сегменти. Тоа секако зборува дека романот е изграден врз една стабилна и кохерентна наративна програма.

¹⁴ „О сиду наш, никнаѝ од којзнае каква болка и џага. Еве, пак клечиме пред тебе. Оѝи ваков или онаков ѝи си наш. И ние ѝе славиме. И не бегаме од тебе. Само лишкиѝе бегаѝи од муви и од бубалки. Сакај нѝ и брани нѝ и носи ни го лебоѝи насушен!...“ (ПД, стр. 118).

¹⁵ „Си велев, божје, до каде доѝтуркавме, сидоѝи ни сѝанал боѝ кому оваѝаѝи дневно, науѝиро и навечер, му се молиме...“ (ПД, стр. 119).

2.2.1. Морфологијата на сидот

Темелот на сидот е поставен во 10 век. Кон крајот на 20 век сидот добива чудовишни димензии.¹⁶ Тој е голем, непреоден, безобразно бесрамен, има тврдо тело, тој е до секаде, сидот е горостас, има цврста става и непојмлива сила, постојано расте, тој е сид безобразник, стамен и недопирлив. Неговата глава е во небото и никој не може да ја види, тој е пропустлив само од една, од европската страна. Сидот е толку цврст што издржува и под разурнувачката сила на три и пол тони солна киселина.

Овие семи (етикети, атрибути) ја полнат семемата (неантропоморфен лик) *sio* во текот на нарацијата. Ваквите ознаки се дистрибуирани на различни места во текстот, а нивното собирање на едно место го отсликува ликот на сидот.¹⁷ Семите (ознаките) за сидот го определуваат него како цврст и сигурен наративен елемент. Неговата неуништелност го обезбедува течењето на наративната програма. Предикативноста на субјектот (народот) е насочена кон деструкција (уништување) на објектот (сидот). Неуништелноста (цврстината) на сидот и неговото опстојување на деструкцијата се елементи кои го оправдуваат натамошниот тек на раскажувачката програма. Сè додека субјектот (народот) не ја постигне својата зацртана цел (желба) да го уништи објектот (сидот) нарацијата ќе биде мотивирана (и оправдана). Стабилноста на оската субјект - објект во актантната шема потврдува дека станува збор, всушност, за солидно изграден наративен систем. Сидот не е уништен дури ни со последната страница од романот

¹⁶ ПД, стр. 111.

¹⁷ Потсетуваме овде на Јакобсоновата дефиниција на ликот како дисконтинуирана морфема.

(крајот на нарацијата), а народот исто така не се откажува од напорите за уништување на сидот. Намерата (желбата) на субјектот да го уништи сидот не е реализирана. Ваквата поставеност на финишот на раскажувачкото дејство имплицира дека станува збор за незаокружена (отворена) наративна програма. Субјектот сè уште ја нема извршено својата интенција. Предикативноста продолжува и по завршувањето на приказната.¹⁸ Морфографијата на сидот (објектот) и упорноста на народот (субјектот) да се стекне со име се елементи кои ја потврдуваат ваквата теза.

Една од особеностите (атрибутите, семите) на сидот е дека тој од една страна (од европската) е пропустлив, а од другата страна (од македонската) е непропустлив, херметички затворен. Ваквата амбивалентност на сидот не само што се вклопува, туку и ја потврдува опозитната структура на наративната програма во „Пророкот од Дискантрија“.¹⁹ Сидот со ваквите негови особености, иако наизглед пасивен, ја предизвикува (провоцира) и ја мотивира безмалку целокупната дејствителност (предикативност) во раскажувачкиот систем на романот.

2.3. Осојницата и сонцето

„Угорницата - името - сидот“ функционираат како тријада која го

експлицира и го имплицира основното јадро на нарацијата во романот. Трите елементи се надополнуваат меѓу себе и се преклопуваат во голем дел од својата семантичка функција: угорницата е името²⁰, името е угорница, сидот е на најугорното, сидот е името. Угорницата се раѓа паралелно со сидот. Поставеноста на сидот на најугорното од угорницата ја имплицира идентичната семантика на овие два симбола - угорницата и сидот. Нивната функција е да го акцентираат мачниот пат (со безброј препреки - противници) на субјектот (народот) до објектот (сидот = името). Угорницата станува осојница поради постојаното растење на сидот чија сенка сè повеќе и повеќе се зголемува. Значи, сидот генерира простор кој не е благопријатен за човекот. Осојницата подразбира отсуство на сонце, а отсуството на сонце имплицира отсуство на живот. Ваквите детерминации покажуваат дека народот на угорницата се соочува со егзистенцијален проблем, а тоа е негирањето на неговиот национален идентитет. Отсуството на сонцето (осојницата) овде функционира само како симбол кој ја потенцира таа „загрозеност“ на народот.²¹

2.4. Возот

Во рамките на актантната шема на наративната структура во романот, возот има двојна функција - тој на

¹⁸ Целта на народот е да го урне сидот, односно да се стекне со име (веќе зборувавме за тоа дека сидот е симбол - знак за името на народот, за националниот идентитет). Наративниот тек во „Пророкот од Дискантрија“ не нуди ниту експликации, ниту импликации за тоа дека тој, народот, ја постигнал својата намера.

¹⁹ Два дела на романот; Василиј - Теофилакт; Богомилството - христијанството; Бог - ѓавол; Безименост - име(нување); Двојното име за државата; Црвениот воз - синиот воз; Двојниот карактер на сидот итн.

²⁰ „...Угорницава сами си ја завикавме *дискантрија*“: (ПД, стр. 138).

²¹ Со отсуството на сонцето (осојница) се алудира на уште еден симбол поврзан со оспорувањето на националниот идентитет. Станува збор за негирање на знамето (како државен и национален симбол) од страна на „другата страна од сидот“. Промената на тој симбол (од традиционалното шеснаесетзрачно сонце во „пропелер“ - ПД, стр. 139) е уште еден чекор кон националното обезличување.

почетокот е помошник, но подоцна е трансформиран во противник. Ваквата трансформација на предикативната функција на возот се вклопува во раскажувачката структура во која субјектот не ја исполнува својата цел насочена кон објектот. Една од причините за тоа е токму промената на актантната функција (куќичка) на возот.

Возот е изграден за да се сруши сидот, односно за да може субјектот (народот) со него да ја исполни својата цел (намера, желба) да стигне до името (оспорениот национален идентитет). Значи, возот има чиста функција на помошник. Неговите димензии се хиперболизирани, фантастични:

„Беше решено да се направи голем воз, не обичен каков што веќе го имаше, туку необичен, многу долг, од Скопје до Велес да се пројде, со четири илјади вагони и илјада локомотиви за влечење! Пробај и замисли те молам! Кочија долга колку, да речеме, од Евбеја до Атина влечена од илјадина милиони бели коњи!“²² Или: „Се виуѓавеше тој како луѓа лишка од скопската железничка преку Зелениково и Капина река, низ тесниот, дрвен Таор покрај мајниот Аксиос сè до зачараната велешка железничка“.²³

Ваквите димензии на возот соодветствуваат со огромните димензии на сидот.²⁴ На еден митологизиран неантропоморфен лик (сидот) може да му се спротивстави исто така митологизиран неантропоморфен лик како јунак (возот). Но, една сосема маргинална сема

(бојата) на возот како актант ја трансформира неговата функција од помошник во противник. Ваквата апсурдност на релацијата субјект (народот) - објект (сидот) - помошник/ противник (возот) се вклопува во апсурдната проблематизирањето (негирањето) на националниот идентитет на народот (субјектот).

2.4.1. Црвениот воз vs синиот воз

Диференцирањето (подвојувањето) на групниот субјект (колективен лик - народот) на „црвени“ и „сини“ се врши врз идеолошки категории чии корени треба да се бараат во едно поодамнешно ривалство. Станува збор за две спротивставени политички идеологии кои влегуваат во конфликт поради мошне ирелевантен проблем за мошне релевантно прашање. Бојата на возот не игра апсолутно никаква улога за неговата основна функција - да го урне сидот. Значи, бојата е ирелевантен атрибут на возот за неговата актантна функција помошник на субјектот. Конфликтот меѓу „црвените“ и „сините“ за бојата на возот не е насочен кон тоа да го реши проблемот со националниот идентитет (сидот = името), туку да го реши неважното прашање чија идеологија (политичка) ќе биде доминантна - на црвените или на сините. Временската поставеност на настаните со „црвената и сината боја“ кореспондира со историските политички настани во државата во последната деценија на 20 век. Прецизно се наведува годината 1998 кога настанува промената на бојата на возот од сина во црвена. Токму тогаш, во таа 1998 година, на македонската политичка сцена настана голема промена во рамките на владејачките структури. Во текот на напацијата се споменува и гласање по што настанува таа промена „од

²² ПД, стр. 141.

²³ ПД, стр. 146.

²⁴ За да се уништи сидот кој, како што веќе елабориравме, станува чудовиште, мора да се направи (изгради) воз - чудовиште. Ете го тој „јунак“ по кој „плаче“ наративната структура во романот. Но, актантот „воз“ не ја извршува својата мисија (функција). Тој добива особини на негативен јунак, на антихерој.

сино во црвено“. Со тоа се алудира на парламентарните избори во 1998 година. Време на избори - време на поделби на народот поради определеноста за една или за друга политичка опција. Станува збор, всушност, за потенцирање на синдромот на делбите како атрибут (етикета - сема) на субјектот (народот) дури и тогаш кога се во прашање многу важни национални и државни интереси. Овој нефункционален конфликт (за бојата на возот) е симбол (знак) за вечното неединство на народот. Тоа значи дека и овој конфликт, како еден од многуте наративни сегменти, има функција да ја дополни целокупната наративна програма од една и да ги доопредели одделните други наративни сегменти од друга страна. Тој конфликт кореспондира со категоријата која ја нарекуваме автореноминација (самопреименување) што имплицира самоуништување.²⁵ Врз тој принцип, како што веќе кажавме, е изградена целокупната раскажувачка структура на романот - еден наративен сегмент да надополнува друг наративен сегмент, а таквата спрега ја гради целокупноста на наративната програма.

²⁵ Народот самоиницијативно (несвесно) го менува името на својата држава во Дискантрија. Поттикот за ваквата постапка навистина доаѓа од надвор, но тоа не го негира фактот дека самиот народ со една трагикомична конструкција си го оспорува својот национален идентитет. Антилогичниот конфликт за бојата на возот го потврдува тоа. На чело на ваквиот конфликт стојат лидерите (на црвените и на сините). Значи, проблемот на оспорувањето на националниот идентитет се лоцира кај водачите (лидерите) на државата. Тој проблем зема сè поширок замав поради преокупираноста на тие лидери со маргинални прашања за државата, но значајни за нив како политички идеолози. Тоа е и функцијата на овој конфликт - да ги маркира огромните политички пропусти на водачите на овој народ кои повеќе се грижат за сопствените кариери, отколку за националните и за државните интереси (ПД, стр. 161 - 163).

2.5. Бегството

Еден кус раскажувачки сегмент којшто се вклопува во целокупниот амбиент на наративниот setting е иселувањето на народот од угорницата, односно од Дискантрија. Категориите бесперспективност и депресија се основните поттици кои го присилуваат народот на ваков чекор - напуштање на сопствениот дом и заминување во странство. Ваквата предикативност на еден значаен дел од народот (субјектот) е предизвикана од повеќе елементи кои веќе ги елабориравме - угорницата, сидот, осожницата, името (оспорувањето на националниот идентитет), делбите, сиромаштијата итн. Значи, бегството се јавува како последица на преостанатите наративни сегменти. Во наративната програма сега имаме ситуација еден наративен сегмент да биде генериран од други наративни сегменти. Нарацијата генерира нарација.

Но, оние што имаат намера да ја напуштат угорницата се соочуваат со еден огромен проблем (пречка - противник). Станува збор за „затвореноста“ на државата од сите страни. Од една страна, јужната, е сидот со својата непропустливост, а од друга страна е провалијата на запад, север и исток.²⁶ Провалијата (како и возот!) има двојна актантна функција - противник за оние што сакаат да ја напуштат државата и помошник за оние што сакаат да останат во неа и кои сè уште се обидуваат да го

²⁶ „И за кусо време, можам да ти кажам, барем иоловина народ се насобра крај севернајта и крај источнајта провалија..., но сè шийо гледале пред себе биле ужасни синдили во кои рејко кој, како Лиле и некои друѓи, имале храброси да се сиуштити зашио било многу сирмно и удолно а иаишиња никаде немало“. (ПД, стр. 160).

урнат сидот и да стигнат до името.²⁷ Отсеченоста од светот (од Европа), практично, врши функција на помошник во приближувањето кон светот (кон Европа) на народот кој се бори против „сидот што значи име“, против националното обезличување.

3. ИДНИНАТА

Субјектот (народот) не ја извршува својата наративна актантна функција, не успева да го урне сидот и да се здобие со име. Неговата предикативност и натаму останува отворена. Како наративен елемент кој ја презема дејствителноста и ја води во иднината се јавува огнот.²⁸ Дискантрија гори по краевите, по секој раб од трите стрмни провалии на исток, на запад и на север и,

полека но сигурно, се претвора во огромна запаленаклада. Но, таа сè уште не гори за народот, туку за омразата на Василиј. Ако кладата биде запалена за народот, тогаш во неа ќе изгори и другиот народ кој го проблематизира националниот идентитет на Македонците, народот на Теофилакт.²⁹

Иднината се гледа во елиминирање на вековната омраза меѓу Василиј и Теофилакт, меѓу двата народа, нејзино спалување на кладата: „Само коџа ќе нè ѓолџине оѓноџи, сè ќе се смири, сџа-риџе сџрасџи ќе ѓи снema, возоџи ќе џргне, сидоџи ќе се урне и заџаленаџа Дисканџрија ќе се изѓасне“.³⁰ Човечки е да се мрази, но уште почовечки е да се простува.³¹

²⁷ За да се урне сидот, во возот мора да има два милиона луѓе. Иселувањето на народот ја намалува оваа бројка и го оневозможува потфатот против сидот. Во тој контекст провалијата (која го спречува иселувањето) ја добива актантната функција на помошник.

²⁸ Потсетуваме на тоа дека категориите минато, сегашност и иднина од временската оска се мешаат во романот „Пророкот од Дискантрија“. Целта е да се обезвремат предикативноста и да се релативизира категоријата време.

²⁹ ПД, стр. 173 - 174.

³⁰ ПД, стр. 174.

³¹ „Се соѓласуваџи? Тоѓаџи џросџи ми, нека џџи е џросџено, џросџи ми, нека џџи е џросџено, џросџи ми, нека џџи е џросџено. И нека ѓори!“ (ПД, стр. 175).

ISSN 0038-5972